

AKTUALNY STAN PRZYGOTOWAŃ DO SOBORU PANPRAWOSŁANEGO

Słowa kluczowe: Prawosławie, Kościół, autokefalia, autonomia, Kościół-Matka, dyptychy, Sobór Pan-Prawosławny, sobór, synod, tomos, diaspora, dialog między-prawosławny.

OGÓLNE POJĘCIE SOBORU

„Soborowość” jest jednym z najważniejszych przejawów Kościoła prawosławnego, który określa jego istotę. Cała wschodnia eklezjologia zachowuje swoją autentyczność dzięki „soborowości” stanowiącej barometr jej istnienia. Soborowość to również wymiar tajemnicy Kościoła, który doświadcza swej „soborowości” na każdym poziomie życia, w tym również poprzez wydarzenie soboru jako zgromadzenia¹.

Sobory miały różną etiologię, od której zależało nadanie im odpowiedniej rangi. Najwyższą z nich był Sobór Powszechny, następnie Lokalny. Znane były sobory *Endimusa*, charakteryzujące się nagłością swego zwołania. Uczestniczyli w nich ci hierarchowie, którzy na dany moment znajdowali się w Konstantynopolu. Dzisiaj sobory otrzymały miano Wielkich i Wszechdoskonałych Synodów (gr. *Μεγάλη και Υπερτελής Σύνοδος*), Spotkań Zwierzchników Lokalnych Kościołów Prawosławnych (gr. *Αι Συνάξεις των Προκαθημένων των κατά τόπους*

---

¹ Por.: T. Kałużny, *Nowy Sobór Ogólnoprawosławny*, Kraków 2008, s. 29.

Ορθόδοξων Εκκλησιών), bądź też ich przedstawiciele. Rosja wprowadziła pojęcie Arcypasterskiego Soboru i Soboru Lokalnego, na którym wybiera się patriarchę. W innych Kościołach Lokalnych znany jest również Sobór kleryko-laicki (gr. η Κληρικολαϊκή). Każda z kategorii tych soborów, bądź synodów, zajmowała się sprawami Kościoła, ale tylko Sobór Powszechny zajmował się herezjami, co oznacza, że rangę „powszechności”, a więc i „ekumeniczności”, nadawał takiemu soborowi kolejny Sobór Powszechny potwierdzający naukę poprzedzających Soborów Powszechnych. Taka „recepca” w sensie technicznym oznacza przyjęcie, tj. zgodę ze strony ludu na określoną decyzję soborową lub eklezjalną. W szerszym znaczeniu termin ten oznacza cały proces, dzięki któremu każde pokolenie przyjmuje Boże Objawienie wynikające z Pisma Świętego i Tradycji². Decyzje Soborów Lokalnych natomiast można było zmieniać postanowieniami innych soborów i synodów, co mogło głównie wynikać z ich czasowej dezaktualizacji.

Na początku XX wieku, z inicjatywy Patriarchatu Ekumenicznego, rozpoczęto starania zwołania Soboru Panprawosławnego, który miałby zająć się problemami natury kanoniczno-administracyjnej i tradycyjno-liturgicznej. Za najważniejszy punkt odniesienia takich starań należy uznać encyklikę patriarchy ekumenicznego Joachima III z 12 czerwca 1902 r., w której *primus inter pares* wzywał „Kościoły siostrzane” do szukania odpowiednich dróg urzeczywistnienia się jedności ogólnoprawosławnej³. Pomimo wielu starań i odbytych konferencji, chociażby w Konstantynopolu w 1923 r. jak również intensywnej wymiany epistolarnej w tek kwestii, intensyfikacja przygotowań do Soboru Panprawosławnego nastąpiła dopiero za czasów patriarchy Atenagorasa na początku lat 60. XX w., gdy na wyspie Ro-

---

2 Por.: ibidem, s. 101.

3 Zob.: ibidem, s. 139; por. K. Leśniewski, *Zaangażowanie prawosławia w ruch ekumeniczny*, „Arche” 1998, z. 3-4, s. 9.

4 Katalog tematów został opublikowany między innymi w: A. Znosko, *Prawosławne prawo kościelne*, t. 2, Warszawa 1975, s. 138-144.

dos w 1961 r. odbyła się I Wszechprawosławna Konferencja, gdzie zamieszczono katalog tematów i problemów, którymi powinien zająć się przyszły sobór⁴. Ważnym wydarzeniem w procesie przygotowań do Soboru miała IV Międzyprawosławna Konferencja Przygotowawcza, która obradowała w 1968 r. w Centrum Ekumenicznym Patriarchatu Konstantynopolitańskiego w Chambesy, gdzie dokonano klasyfikacji tematów na cztery grupy i poproszono poszczególne Kościoły Lokalne o opracowanie stosownych stanowisk, co do ich problematyki⁵.

W swoim referacie skupię się na trzech najbardziej aktualnych zagadnieniach w procesie przygotowawczym do Soboru Panprawosławnego, a będą nimi: diaspora prawosławna, procedura nadawania autonomii oraz autokefalii, a także problem dyptychów.

DIASPORA PRAWOSŁAWNA

Fenomen diaspery prawosławnej pojawił się na przełomie XIX i XX wieków wskutek licznej emigracji wiernych Kościoła prawosławnego. Przyczyny tej emigracji były głównie spowodowane względami ekonomicznymi, politycznymi⁶, ale i ideowymi. W rezultacie, wspólnoty prawosławne powstały tam, gdzie nie było dotychczas zorganizowanych Kościołów autokefalicznych, ani autonomicznych, a mianowicie: w Europie Zachodniej, Ameryce Północnej i Południowej, Australii, a także na czarnym kontynencie w Afryce, który podlega Patriarchatowi Aleksandryjskiego.

Wierni z poszczególnych Kościołów zachowywali kanoniczną łączność ze swoim Kościołem-Matką, co w konsekwencji prowadziło do powstawania i współistnienia kilku jurysdykcji na jednym terytorium, którym najczęściej przewodniczyli biskupi. Zdarzało się również, że niektóre wspólnoty zrywały kontakt z Kościołem Macierzystym i tworzyły własną jurysdykcję. Za przykład może nam posłużyć

---

5 Zob.: J. Tofiluk, *O przygotowaniach do Soboru Wszechprawosławnego*, „Elpis” 1999, R. I (XII), z. 1 (14), s. 73.

6 Por.: T. Kałużny, *Nowy Sobór Ogólnoprawosławny...*, op. cit., s. 352.

Rosyjskim Kościoł Prawosławny Zagranicą⁷, a także Autokefaliczny Kościół Ameryki i Kanady, któremu Rosyjska Cerkiew Prawosławna nadała niezależność. Już w 1970 r. patriarcha Atenagoras zwrócił się do metropolity Kruticy Pimena (od 1971 roku patriarchy Moskiewskiego i całej Rusi) z listem, w którym przywołuje 12 kanon IV Soboru Powszechnego zabraniający istnienia dwóch biskupów na jednym terytorium⁸. Czasowi i klimatowi powstania tego kanonu był nieznanym fenomenem diaspory, dlatego też trudno o konkretne rozwiązanie kanoniczne w danej kwestii. Ponieważ nie ma sprecyzowanego zagadnienia diaspory jej problem staje się źródłem konfliktów w łonie Kościoła prawosławnego⁹, któremu czoło winien stawić Sobór Panprawosławny.

Krótkiej analizie wymaga również 28 kanon IV Soboru Powszechnego, który w pojmowaniu Patriarchatu Ekumenicznego daje mu prawo wyłącznych kompetencji do wspólnot diasporalnych. Kanon ten nawiązuje do szczególnych przywilejów i prerogatyw Konstantynopola, jako stolicy Nowego Rzymu, względem krajów „barbarzyńskich” czyli tych, które znajdują się poza terytorium Cesarstwa Bizantyjsko-Rzymskiego. Przywilej ten oznaczał prawo do *chirotonii* biskupów tych krajów, a więc, innymi słowy, do zwierzchności jurysdykcyjnej. Oto fragment tego kanonu: „...z tychże samych pobudek stu pięćdziesięciu miłych Bogu biskupów przyznało równe przywileje świętobliwej katedrze Nowego Rzymu, słusznie rozważywszy, iż mia-

---

7 Do zjednoczenia z Macierzystym Kościołem doszło w święto Wniebowstąpienia Pańskiego 2009 roku w Moskwie.

8 Całość treści 12 kanonu brzmi następująco: „Doszło do naszej wiadomości, że niektórzy, wbrew postanowieniom kościelnym, wróciwszy się do władz cywilnych, mocą ich listów pragmatycznych, rozczłonkowali jedną prowincję kościelną na dwie, wskutek czego w jednej prowincji ma być dwóch metropolitów. W związku z powyższym Święty Sobór postanowił, by na przyszłość żaden biskup nie ważył się tak postępować, albowiem gdy to zrobi, zostanie pozbawiony swojej godności. Miasto zaś, któremu listy cesarskie nadały tytuł metropolii, ma się zadowolić tylko tytułem honorowym zarówno jak i biskup zarządzający jego Kościołem, z zachowaniem uprawnień należących do rzeczywistej metropolii”. Zob.: A. Znosko, *Kanony Kościoła Prawosławnego w polskim przekładzie*, Warszawa 1978, t. 1, s. 61.

9 Por.: T. Kałużny, *Nowy Sobór Ogólnoprawosławny...*, op. cit., s. 352.

sto które dostąpiło zaszczytu być miastem cesarza i rady najwyższej oraz posiada równe przywileje ze starym cesarskim Rzymem, zostanie wywyższone również w sprawach kościelnych, podobnie do Rzymu i będzie drugim po nim. Dlatego jedynie metropolici prowincji Pontu, Azji i Tracji, jak i biskup tychże prowincji w części okupowanej przez obcoplemieńców, będą konsekrowani przez rzeczoną świątobliwą stolicę świątobliwego Kościoła Konstantynopolitańskiego...¹⁰.

Większość kanonistów pochodzenia słowiańskiego nie zgadza się z taką interpretacją 28 kanonu i twierdzi, że pod narodami „barbarzyńskimi” lub, jak to ujął w tłumaczeniu ks. Znosko „obcoplemieńczymi”, należy rozumieć jedynie „niegreckie” narody wymienionych terytoriów w kanonie, a więc Pontu, Azji i Tracji. Do dnia dzisiejszego interpretacja tego kanonu rodzi nieporozumienia w łonie Kościoła prawosławnego, dlatego między innymi na ostatnim IV Panprawosławnym Zjeździe Przedсобorowym w Chambesy w czerwcu 2009 roku, o którym będzie mowa poniżej, nie odwoływano się do tego kanonu przy dyskusji na temat prawosławnej diaspory z uwagi na dość znaczącą rozbieżność poglądów Kościołów prawosławnych na jej temat. Przed IV Ogólnoprawosławnym Zjazdem Przedсобorowym jego przewodniczący Metropolita Pergamonu Jan powiedział między innymi: „Byłoby krótko komukolwiek zakwestionować, że obecny sposób organizacji Prawosławnej Diaspory, niedomaga od strony kanonicznej i eklezjalnej. Tak jak wszyscy wiemy 8 kanon I Soboru Powszechnego wyraźnie określa, że w jednym i tym samym mieście nie może być więcej biskupów niż jeden. Ten kanon jest fundamentalny, ponieważ wyraża prawosławną eklezjologię w sposób jasny...”.¹¹ W sprawie kanonu 28 o „barbarzyńskich” terytoriach hierarcha dodał: „Patriarchat Ekumeniczny, nie odstępując od swojej interpretacji tego kanonu i dla jedności Kościoła prawosławnego, którą uważa na najwyższe dobro, zaakceptował obecność biskupów innych prawosławnych jurysdykcji kościelnych na terytorium

---

10 A. Znosko, *Kanony Kościoła Prawosławnego...*, op. cit., s. 66.

11 Z osobistego archiwum jako uczestnika Zjazdu (przypis autora).

Diaspory do czasu, kiedy znajdzie się sposób regulacji stanu rzeczy, zgodnie z porządkiem kanonicznym, który został wyrażony przez 8 kanon I Soboru Powszechnego i fundamentalnych zasad eklezjalnych prawosławnej wiary i tradycji”¹².

Ponieważ diaspora budziła coraz więcej kontrowersji, stała się jednym z najbardziej trudnych i zapalnych tematów na Sobór Panprawosławny, z którymi miałby się on zmierzyć. Procedura przygotowań do soboru zakłada, że najpierw każdym zagadnieniem zajmuje się Międzyprawosławna Komisja Przygotowawcza, która przedkłada wypracowanym materiał o danym zagadnieniu Panprawosławnemu Zjazdowi Przesoborowemu. Dotychczas odbyło się cztery takie zjazdy oraz kilkanaście komisji przygotowawczych. Statut przedsoborowy przewiduje jednogłośność ostatecznych decyzji, które następnie, w takim właśnie brzmieniu, trafią na Sobór Panprawosławny, gdzie zostaną przyjęte przez jego uczestników. Nie przewiduje się również, aby na Soborze jakikolwiek z Kościołów Lokalnych zmienił swoje stanowisko względem któregoś z tematów. Z tego też wynika waga i prestiż Panprawosławnych Zjazdów Przesoborowych. Ich komunikat oznacza przyjęcie wspólnego stanowiska względem jednego problemu i wyznaczenie kolejnego tematu. W przeciwnym razie przygotowania do Soboru Panprawosławnego nigdy się nie skończą.

W komunikacie I Panprawosławnego Zjazdu Przesoborowego z 1976 r. dowiadujemy się więc, że diaspora prawosławna znalazła się na pierwszym miejscu, a zaraz za nią autokefalia i sposób jej ogłoszenia, autonomia i sposób jej ogłoszenia oraz dyptychy¹³. Ostateczny materiał na IV Zjazd decyzją Zjazdu III przygotowały Komisje z 1990 i 1993 roku. IV Zjazd odbył się w Chambesy w czerwcu 2009 roku, na którym PAKP reprezentowany był przez biskupa siemiatyckiego Jerzego (Pańkowskiego) i ks. dra Andrzeja Kuźmę. Warto zauważyć, że od czasu ostatniej sesji Międzyprawosławnej Komisji

---

12 Ibidem.

13 Zob. treść komunikatu w: T. Kałużny, *Nowy Sobór Ogólnoprawosławny...*, op. cit., s. 352.

Przygotowawczej do IV Zjazdu upłynęło szesnaście lat. Za ten okres wiele w kwestii diaspory uległo zmianie, dlatego też przyjęcie dokumentów opracowanych przez ww. komisje wymagało wprowadzenia koniecznych zmian.

Zasadniczą normą, którą przyjęto, było powołanie tak zwanych konferencji (zgromadzeń) episkopalnych, w skład których wchodziłi wszyscy biskupi urzędujący na tym samym terytorium. Ponieważ powstało wiele innych wspólnot diasporalnych, postanowiono, aby w skład konferencji episkopalnych weszły kraje sąsiednie. W rezultacie powstały okręgi (regiony) łączonych konferencji episkopalnych. A oto jak wzrosła liczba tych regionów na szesnaście lat.

Stan z 1993 roku, to regiony:

1. Ameryka Północna i Centralna Ameryka Południowa.
2. Australia.
3. Wielka Brytania, Francja.
4. Belgia i Holandia.
5. Austria i Włoch.
6. Niemcy.

Stan na 2009 roku, to regiony:

1. Ameryka Północna i Centralna.
2. Ameryka Południowa.
3. Australia, Nowa Zelandia i Oceania.
4. Wielka Bretania i Irlandia.
5. Francja.
6. Belgia, Holandia i Luxemburg.
7. Austria.
8. Włochy i Malta.
9. Szwajcaria i Lichtenstein.
10. Niemcy.
11. Kraje Skandynawskie (oprócz Finlandii).
12. Hiszpania i Portugalia.

Jednak problemem okazało się być przewodnictwo w tych konferencjach. Patriarchat Ekumeniczny nieustępliwie domagał się prze-

wodnictwa z uwagi na honorowe pierwszeństwo w dyptychach prawosławnych. Wzbudziło to kontrowersje w Kościele Rosyjskim, Rumuńskim i Czeskim. PAKP stanął na stanowisku alternatywnego rozwiązania na zasadzie rotacji w przewodniczeniu (gr. *εκ περιτροπής*). Nie zostało ono jednak zaakceptowane, a nasz Kościół został poproszony o inne propozycje. Kluczem do rozwiązania problemu stała się między innymi nasza nieugięta pozycja, aby decyzje takich konferencji zawsze zapadały na zasadzie *consensusu*. Po długiej debacie propozycja ta została przyjęta jednogłośnie. W rezultacie, przewodniczącym konferencji zawsze pozostaje przedstawiciel Patriarchatu Ekumenicznego lub w razie jego nieobecności kolejny Kościół w dyptychach. Przyjęto również regulamin funkcjonowania tych konferencji z uwzględnieniem, aby Kościoły Lokalne nie domagały się na razie statusu autokefalii dla wspólnot diasporalnych. Komisje z 1990 i 1993 roku sugerowały, aby przyjąć deklaracje Kościołów Lokalnych o nie tworzeniu nowych diecezji w diasporze, poza już istniejącymi, co okazało się jednak niemożliwe z uwagi na rosnącą emigrację.

Warto wszakże podkreślić, iż wszystkie Kościoły Lokalne ze zrozumieniem patrzą na problem diaspory – jako pewnej anomalii kanonicznej, która winna odnaleźć swoje rozwiązanie samoczynnie z upływem czasu. Nie może ona jednak stanowić przyczyny opóźniania zwołania Soboru Panprawosławnego.

AUTONOMIA I SPOSÓB JEJ OGŁASZANIA

Problem autonomii kościelnej, na pierwszy rzut oka, jest jednym z najbardziej klarownych kanonicznie zagadnień. Wydawałoby się, że procedura nadawania autonomii zamyka się pomiędzy dwoma stronami – Matczynym Kościołem i jego częścią, która ma otrzymać statut częściowej niezależności.

Przedsoborowe prace pokazały jednak, że i ten temat nie należy do prostych, a ponadto był również powodem wielu kościelnych

nieporozumień¹⁴. O przykłady nie trudno. Autonomiczny Kościół Fiński, który otrzymał autonomię od Kościoła Rosyjskiego, a później od Konstantynopola, Autonomiczny Kościół Japonii, a na pewno najbardziej zapalny punkt w tej materii ostatnich lat – Autonomiczny Kościół Estonii. Obecność przedstawicieli tego ostatniego była wielokrotną przyczyną przerwania różnych spotkań międzyprawosławnych, dlatego też na Spotkaniu Zwierzchników w Konstantynopolu w październiku 2008 r. postanowiono, aby brały w nich udział tylko Lokalne Kościoły Autokefaliczne.

Lista tematów ustalonych na Rodos przewidywała rozpatrywanie problemu autonomii razem z autokefalią, ale od 1976 r., podobnie jak miało to miejsce z diasporą prawosławną, temat ten stał się odrębnym zagadnieniem, który zgodnie z postanowieniami III Zjazdu Przedсобorowego miał być rozpatrywany na IV Zjeździe w czerwcu 2009 roku. Debata nad diasporą była jednak tak czasochłonna, że nie pozwoliła na jego analizę. Komisje z 1990 i 1993 r. przygotowały tekst do zatwierdzenia. Zajmowały się tym głównie Patriarchaty Aleksandrii, Jerozolimy, Moskwy, Rumunii oraz Kościół Grecki.

Ponieważ tematy są obszerne, bowiem dotyczą jeszcze autokefalii i dyptychów, zamiast na zjazd trafiły na Międzyprawosławną Komisję Przedсобorową, która odbyła się w Chambesy w grudniu 2009 roku. PAKP reprezentowali ponownie biskup Jerzy (Pańkowski) i ks. dr A. Kuźma. Jednogłośnie przyjęto tekst, który określał:

- a) pojęcie, treść i różnorodność form autonomii kościelnej;
- b) warunki, jakie pozwalają na zwrócenie się o autonomię;
- c) wyłączną kompetencję Autokefalicznego Kościoła, który inicjuje i nadaje autonomię *par excellence* oraz
- d) skutki nadania autonomii względem Kościoła Matczynego.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że główne rozbieżności dotyczyły określenia, kto w istocie rzeczy jest Kościołem-Matką. Konstantynopol i starożytne patriarchaty pozostawiają to prawo za sobą,

---

14 Por.: *ibidem*, s. 373.

natomiast Patriarchat Moskiewski i niektóre Kościoły słowiańskie dopatrują się go w swoim bezpośrednim zaangażowaniu w działalność misyjną na terenach pretendowanych do kościelnej autonomii, bądź autokefalii. Rozbieżności te jednak nie wpłynęły tym razem na decyzję odnośnie do sposobu ogłaszania autonomii.

W krótkiej konkluzji można więc powiedzieć, że autonomia jest niezależnością względną posiadającą różne stopnie, które określa Kościół-Matka; wybór zwierzchnika Autonomicznego Kościoła dokonuje się na zasadzie zatwierdzenia bądź elekcji; zwierzchnik Matczynego Kościoła informuje wszystkich innych zwierzchników o nadaniu autonomii; Kościół Autonomiczny w spotkaniach międzyprawosławnych uczestniczy tylko za pośrednictwem swego Kościoła Matczynego; sytuacje sporne będą rozwiązywane na ogólnoprawosławnym forum; zwierzchnik Autonomicznego Kościoła wspomina imię tylko zwierzchnika Matczynego Kościoła i nie będzie wpisywany do dyptychów oraz będzie otrzymywał św. Miro od Kościoła-Matki.

AUTOKEFALIA I SPOSÓB JEJ OGŁASZANIA. DYPTYCHY

O ile trudna sprawa diaspory prawosławnej została definitywnie zatwierdzona, a kwestia sposobu ogłaszania autonomii przygotowana do ostatecznej recepcji, o tyle zagadnienia autokefalii i dyptychów wymagają jeszcze dalszej dyskusji i postanowień. Odnośnie autokefalii problem polega na tym, że nie ma konkretnym wytycznych w kanonach, które określałyby w jaki sposób nadawać autokefalię, chociaż „powstawanie Kościołów autokefalicznych nigdy nie było przypadkowe”¹⁵.

Podobnie jak przy ogłaszaniu autokefalii bierze się pod uwagę motywy (niepodległość państwa, oddalenie terytorialne), kryteria, bądź warunki (woła samego Kościoła, zdolność do samodzielności), a także strona prawna (kto nadaje autokefalię i w jaki sposób). To ostatnie wiąże się z określeniem najważniejszego, a mianowicie, kto

---

¹⁵ Ibidem, s. 361.

jest Kościołem-Matką. Ponieważ w wielu przypadkach kilka Kościołów pretendowało na Kościoły Macierzyste, pojawiła się w świadomości prawosławnej propozycja, aby autokefalię nadawały wszystkie Autokefaliczne Kościoły Prawosławne reprezentowane przez ich zwierzchników. Wówczas znika problem Kościoła-Matki, który pozostaje takim tylko w sensie inicjatorskim, co do autokefalii, a po jej ogłoszeniu duchowym.

Na Komisjach Przesoborowych w 1990 i 1993 r. przyjęto wobec tego postulat, aby wszyscy zwierzchnicy nadawali autokefalię. Na ostatniej Komisji Przygotowawczej w grudniu w 2009 r., gdzie przyjęto propozycję sposobu ogłaszania autonomii pojawił się problem dotyczący składania podpisów przez zwierzchników pod Tomosem Autokefalii. Innymi słowy, Patriarchat Ekumeniczny stanął na stanowisku, że skoro zapewnił sobie zgodę wyrażoną pisemnie przez inne Kościoły, to wystarczy, że Patriarcha Konstantynopola sam podpisze Tomos i ogłosi autokefalię jako pierwszy wśród równych i wyraził wszystkich. Taki stan rzeczy utrudnił jednogłośnie przyjęcie jakiegokolwiek decyzji z uwagi na protest Patriarchatu Rumuńskiego, Bułgarskiego, Polskiego oraz Kościoła Czech i Słowacji. Patriarchat Moskiewski widział alternatywne wyjście poprzez konieczną obecność, poza Patriarchą Ekumenicznym, podpisu na Tomosie Kościoła Matczynego, ale wówczas znów powracał problem określenia Kościoła-Matki. Wobec takiej propozycji zaprotestowało kilka Kościołów.

Kolejnym ustępstwem ze strony Patriarchatu Ekumenicznego była zgoda na obecność podpisów pozostałych zwierzchników zaproszonych w tym celu przez Patriarchę Ekumenicznego, ale z dopiskiem „poświadczający”, przeciwko czemu definitywnie zaprotestował Patriarchat Rumuński. Gdyby została przyjęta taka alternatywa, wówczas wszyscy zwierzchnicy, po podpisaniu Tomosu, ogłaszaliby wspólnie i uroczyście nową autokefalię. Ostatecznie postanowiono jednak odłożyć zaistniałą rozbieżność do kolejnej Komisji Przedсобorowej, jak również przygotowanie jednolitego tekstu Tomosu o Autokefalii, wzięwszy pod uwagę, iż dotychczas każdy z nich posiada odmienną treść.

Jeżeli chodzi o kwestię dyptychów, która związana jest nierozdzielnie właśnie z tym kto i kiedy nadał autokefalię poszczególnym Kościołom i która z nich jest ważna, to zasadniczym problem tak zwane kryterium starszeństwa, a mianowicie, czy jest nim tytuł patriarchy, czy starożytność – apostołskość Kościoła.

Zagadnienie kolejności dyptychów dotyczy głównie dwóch Kościołów: Patriarchatu Gruzji, który ubiega się o ujednoczenie swego miejsca, zważywszy na fakt, iż w części Kościołów (głównie słowiańskich) zajmuje szóste miejsce, a w innych miejsce dziewiąte. Kościół Gruzji żąda umiejscowienia go na miejscu szóstym, w przeciwnym razie nie będzie składał podpisów pod żadnym z panprawosławnych dokumentów Kościoła Cypru, który jest Kościołem Apostolskim i któremu przyznano autokefalię na III Soborze Powszechnym w Efezie. Kościół ten chce pozostać przy tytule arcybiskupa, ale znaleźć się na piątym miejscu, nawet przed Patriarchatem Moskiewskim. Pozycja Kościoła Cypryjskiego nie wydawała się jednak być nieugięta. Zapytanie odnośnie miejsca PAKP w dyptychach prawosławnych (we wszystkich Kościołach Lokalnych dwunaste, natomiast w Kościele Rosyjskim trzynaste), spotkało się z życzliwym zrozumieniem i perspektywą ujednoczenia na korzyść PAKP. Niestety z uwagi na brak czasu na ostatniej Międzyprawosławnej Komisji Przedсобorowej kwestii dyptychów nie poruszono, a pozostawiono na kolejną Komisję wraz z debatą na temat sposobu ogłaszania autokefalii.

Reasumując należy stwierdzić, iż perspektywa zwołania Soboru Panprawosławnego staje się coraz bardziej możliwa i osiągalna. Pomimo rozbieżności poglądów, mających skądinąd wielostronne uzasadnienia historyczne, prace Komisji i Zjazdów przedсобorowych dają nadzieję na ogólnoprawosławny *consensus* w wielu trudnych i zawiłych sprawach.

SUMMARY

Biskup Jerzy (Pańkowski)

Present status of preparation to the Pan-Orthodox Council

Keywords: Orthodoxy, Church, Autocephaly, Autonomy, Mother Church, Diptych, Pan-Orthodox Council, Sobor, Synod, Tomos, Diaspora, catholic, Inter-Orthodox dialog.

The article begins from explanation of the meaning (from the point of view of the Orthodox Church) of the word „catholic” as one of the ontological attributes of the Church. Than the author presents the examples of the different kinds of meetings of Church hierarchs on the highest level and its titles/names.

Than the article gives a short presentation of the initiative and history of the convene of Pan-Orthodox Council. The idea of that kind of meeting was born in the beginning of XX century on Ecumenical Patriarchate.

The preparation to the Pan-Orthodox Council lasts many years and contains of many different kind of meetings. Meetings of the special commission that consists of representatives of each Autocephaly Orthodox Church concentrate on the different topics. During last meetings several important topics were discussed, as: Orthodox Diaspora, Autonomy and the methods of its granting, Autocephaly and the methods of its granting and Diptychs. The author, who took part in some of these meeting, explains the positions of the various Churches in these matters as well as shares his opinions on them.

In conclusion the author presents the opinion that despite many different problems on the way to prepare the Pan-Orthodox Council, this idea can be realized even in the near future.